

ALGIMANTAS KATILIUS

Lietuvos istorijos instituto rankraštynas, Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, Universiteto 3, 2734 Vilnius, Lietuva.

**SEINŲ KUNIGŲ SEMINARIJOS BIBLIOTEKA:
KOMPLEKTAVIMO ŠALTINIAI**

Istoriografijoje specialių tyrinėjimų apie Seinų kunigų seminarijos biblioteką nėra. Vienokiu ar kitokiu aspektu tai aptariama bendresnio pobūdžio darbuose¹. Šiame pranešime apie Seinų seminarijos biblioteką bus kalbama ne iš knygotyrimo pozicijų, kadangi tyrinėti knygotyrimu aspektu negalime jau vien dėl tos priežasties, kad iki šiol nepavyko surasti bent vieno Seinų kunigų seminarijos bibliotekos katalogo ar knygų sąrašo. Nebus nagrinėjama ir slapta, klierikų kaupta lietuviškų knygų biblioteka bei nelegali spauda seminarijos rūmuose. Taigi apžvelgsime tik oficialiosios Seinų kunigų seminarijos bibliotekos fondų komplektavimo šaltinius ir sąlygas. Bibliotekos komplektavimo šaltinius schemaiškai galima suskirstyti į tris grupes: 1) uždarytų vienuolynų bibliotekos; 2) dovanotos ir testamentais užrašytos knygos; 3) iš seminarijos lėšų įgytos knygos. Pagal šią schemą ir aptarsime Seinų kunigų seminarijos biblioteką, bet pirmiausia iš paukščio skrydžio pažvelkime į pačios seminarijos istoriją.

Seinų kunigų seminarijos įkūrimas

Žlugus Lenkijos ir Lietuvos valstybei, jos teritorija atiteko kaimynams. Pasikeitus valstybių sienoms, susijaukė ir iki tol egzistavusios Lietuvos vyskupijų ribos, kadangi didžioji Vilniaus ir Žemaičių vyskupijų žemių dalis atsidūrė Rusijos imperijos valdžioje. Rusijos imperijos teritorijoje liko ir šių vyskupijų centrai. Dėl to nuo savo hierarchų valdžios buvo atskirtos Vilniaus ir Žemaičių vyskupijų parapijos, kurios atiteko Prūsijai. Į Prūsijos teritoriją įėjo ir dalis Lucko vyskupijos parapijų. Laikantis principo, kad vyskupijos ribos turi sutapti su valstybės sienomis, Prūsijos valdžia susirūpino naujos vyskupijos įsteigimu. Taigi 1799 m. popiežius Pijus VI įsteigė Vygrių vyskupiją, kurią sudarė 149 parapijos ir filijos: 90 iš Vilniaus vyskupijos, 44 iš Lucko vyskupijos ir 15 iš Žemaičių vyskupijos. Po Tilžės taikos pasirašymo Bialystoko apygarda atiteko Rusijai, todėl Vygrių vyskupija sumažėjo 53 parapijomis ir 6 filijomis.

¹ Augustaitis Pr. Vygrių ir Seinų diecezijos istorija // Vadovas. 1909. Nr. 15. P. 276–286 ; Stakauskas J. Lietuviškoji sąmonė Seinų seminarijoje // Tiesos kelias. 1939. Nr. 9, 10, 11; 1940. Nr. 3, 4, 5, 6 ; Jemielity W. Diecezja augustowska czyli sejneńska w latach 1818–1872. Lublin, 1972. S. 104; Dapkevičiūtė J. Knyga Seinų-Punsko krašto lietuvių kultūroje (iki 1939 m.). Punkskas, 1996. 43 p.

Netrukus, t. y. po Vienos kongreso, buvo įkurta Lenkijos Karalystė, kuri jau priklausė Rusijos imperijai. Vėl prirėkė iš naujo peržiūrėti bažnytinį suskirstymą, kadangi Lenkijos Karalystėje nebeliko nė vieno arkivyskupo. 1818 m. popiežius Pijus VII įkūrė Varšuvos arkivyskupiją. Į šios arkivyskupijos teritoriją kaip viena iš septynių sufraganinių vyskupijų įėjo ir pertvarkyta Vygrių vyskupija, kuriai buvo suteiktas netgi kitas pavadinimas – Augustavo (Seinų) vyskupija. Šis dvigubas pavadinimas atsirado dėl to, kad vyskupijos teritorija sutapo su Augustavo vaivadijos (vėliau gubernijos) ribomis, o vyskupijos sostinė įsikūrė Seinuose. 1866 m. Augustavo gubernija buvo padalyta į Suvalkų ir Lomžos gubernijas, bet vyskupijos vardas ir sostinė liko tie patys. Straipsnyje dažniau vartojamas Seinų vyskupijos pavadinimas. 1818 m. vyskupijoje buvo 120 parapijų ir per šimtą metų šis skaičius padidėjo 30 bažnyčių, t. y. 1914 m. Seinų vyskupijos teritorijoje veikė 150 parapiinių ir filijinių bažnyčių. *De jure* Seinų vyskupija egzistavo iki 1925 arba 1926 metų, nors *de facto*, atsikūrus Lietuvos ir Lenkijos valstybėms, šios vyskupijos teritorija suskilo į dvi dalis, valdomas skirtingų hierarchų.

Greitai keičiantis istorinėms aplinkybėms, Vygrių vyskupija nespėjo įkurti savo seminarijos. Išliko tik užuominų, kad 1803 m. vyskupas M. P. Karpavičius Vygriuose laikė 7 klierikus eksvienuolius ir du profesorius². Tiesa, vyskupija visiškai neliko be seminarijos, nes nuo 1769 m. Tikocino misionierių vienuolyne veikė seminarija, į kurią, be vienuolių, buvo priimami ir pasauliečiai klierikai. Tačiau tai negalėjo patenkinti vyskupijos poreikių, kadangi Tikocino seminarijoje mokėsi nedaug klierikų. Ypač pradėjo trūkti kunigų, kurie mokėtų lietuvių kalbą ir galėtų dirbti lietuviškose parapijose, nes Tikocino seminarijoje daugiausia mokėsi kunigai iš lenkiškosios vyskupijos dalies. Žinoma, buvo ir lietuvių, bet nedaug. Vartant Seinų vyskupijos dokumentus, nesunku pastebėti vyskupijos vyresnybės susirūpinimą kiekvienu klieriku lietuviu arba dėl to, kad apskritai trūksta kunigų lietuviškai vyskupijos daliai. Štai Seinų vyskupijos generalinis konsistorius vyskupas sufraganas Polikarpas Augustinas Marciejevskis 1826 m. rugpjūčio 14 d. Rudaminoje rašytame rašte vyskupui Mikalojui Manugevičiui aprašo tokį atvejį: “Jurgis Radzinskis, buvęs Varšuvos vyriausiosios seminarijos klierikas, nežinia dėl kokio trūkumo iš tenai pašalintas, dabar sėdi Keturvalakiuose pas savo dėdę kleboną, kuris, prie dabartinio lietuvių kunigų trūkumo, rūpinasi, kad jį sufraganas pasirašęs pasiųstų ir būtinai rekomenduotų kunigystei”³. Reikalą ištyrus ir gavus teigiamas atestacijas iš Varšuvos vyriausiosios seminarijos ir universiteto Teologijos fakulteto apie elgesį ir mokslą, minėtas klierikas buvo išventintas. P. A. Marciejevskis 1827 m. gegužės 26 d. rašte vyskupui nurodo, kad J. Radzinskį išventino į kunigus ir išsiuntė jį Keturvalakių klebonui. Toks rūpestingumas padiktuotas ne vien mielaširdystės, bet, matyt, labiau nulemtas susidariusios padėties, t. y. susirūpinimo

² Vyskupo P. Viežbovskio Seinų seminarijos vizitacijos aktas. 1873 06 03 // Lomžos vyskupijos archyvas (toliau – ADĖ). Sign. II 107. L. 44.

³ Generalinio konsistoriaus P. A. Marciejevskio raštas vyskupui M. Manugevičiui. 1826 08 14 // Ten pat. Sign. II 120. L. 72.

pastoracijos problemomis. Liūdnoką vaizdą konstatavo ir pats vyskupas M. Manugevičius. Antai savo rašte P. A. Marciejvskiui jis rašo: "Lankydamas vyskupiją ir katedros bažnyčia, atkreipiau akis į septyniuose dekanatuose esančius dvasininkus, administruojamus generalinio konsistoriaus. Suradau nepakankamą skaičių darbininkų Kristaus vynuogyne, kur žmonės kitos kalbos kaip lietuvių nemoka ir nesupranta. Pajautau savo širdyje įsipareigojimą įveikti tą ūmį ir neatliktą reikalą, ko kitaip pasiekti negalima, kaip tiktai prie katedros įsteigiant seminariją, kurioje jaunimas rengtųsi tam šventam luomui"⁴. Vyskupas M. Manugevičius, kaip liudija pacituoti žodžiai, gerai suvokė pastoracinę tiesą, kad būtina Seinuose įsteigti seminariją, į kurią būtų artimesnis kelias jaunuoliams iš lietuviškų parapijų. Be kita ko, Seinai buvo ir vyskupijos centras, čia stūksojo buvusio dominikonų vienuolyno rūmai, tinkami steigti seminarijai.

Po visų pasirengimo darbų 1826 m. lapkričio 1 d. Seinų seminarija pradėjo mokslo metus. Jau nuo pat pirmųjų mokslo metų pasiteisino vyskupo M. Manugevičiaus ir kitų vyskupijos hierarchų viltis, kad į Seinų seminariją patrauks lietuviai klierikai. Iš 29 kandidatų, kurie 1826 m. rugpjūčio 17 d. laikė stojamuosius egzaminus, tik du buvo lenkai, o visi kiti, anot egzaminą priiminėjusio vyskupo sufragano P. A. Marciejvskio, buvo lietuviai⁵. Daugiausia kandidatų atvyko iš Liudvinavo parapijos, net 4, po 2 kandidatus – iš Marijampolės, Leipalingio, Rudaminos, Kalvarijos, Naumiesčio parapijų ir po vieną – iš Bartninkų, Vilkaviškio, Miroslavo, Pilviškių, Vištyčio, Virbalio, Sintautų, Griškabūdžio, Liškiaus, Gelgaudiškio, Simno, Barglavo, Zapyškio, Plokščių parapijų⁶. Tais pirmais metais į Seinų kunigų seminariją buvo priimta 13 klierikų, iš kurių tik vienas Baltramiejus Klimačevskis buvo lenkas. 1827 m. vyskupas M. Manugevičius jį perkėlė į Tikociną⁷. Tad istoriografijoje pasitaikantis teiginys, kad Seinuose buvo įkurta kunigų seminarija lietuviams, yra teisingas. Žinoma, į seminariją stodavo ir klierikai iš lenkiškosios vyskupijos dalies (ypač po Tikocino seminarijos uždarymo), bet per visą XIX a. vyravo klierikai, kilę iš lietuviškų parapijų. Tik XX a. pradžioje ėmė mažėti lietuvių klierikų skaičius, o lenkų daugėti. Anot prof. J. Totoraičio, tai lėmė keletas priežasčių, iš kurių viena svarbiausių ta, kad "išdžiūvo lietuvių kandidatų šaltinis; apie tą laiką Marijampolės gimnazijoje socialistiškai ir antireligiškai nusistačiusių Maskvos studentų buvo jau įdiegta socialistiška ir antireligiška dvasia; mokiniai tardavosi neiti į seminariją ir besirengiančius atkalbinėdavo"⁸. Apskritai XIX a. paskutiniaisiais dešimtmečiais Seinų kunigų seminarija tapo vienu iš svarbesnių lietuvių tautinio atgimimo židinių ir apie tai jau ne kartą rašyta literatūroje.

⁴ Vyskupo M. Manugevičiaus raštas generaliniam konsistoriui. 1826 08 20 // Ten pat. Sign. II 89. L. 138. Minimį septyni dekanatai – tai lietuviška vyskupijos dalis.

⁵ Sąrašas egzaminus laikiusių kandidatų. 1826 08 17 // Ten pat. Sign. II 114. L. 190–196.

⁶ Ten pat.

⁷ Vyskupo M. Manugevičiaus raštas Seinų seminarijos rektoriui. 1827 10 18 // Ten pat. Sign. II 94. L. 29.

⁸ Totoraitis J. Sūduvos Suvalkijos istorija. K., 1938. P. 527.

Anksčiau minėta, kad Seinų vyskupija *de jure* egzistavo iki 1926 metų. Tiek pat juridine prasme egzistavo ir Seinų kunigų seminarija. Bet faktiškai buvo kitaip. Vykstant karo veiksams, 1915 m. Seinų seminarija buvo evakuota į Rusiją. 1918 m. Seinuose atsirado lietuviška kunigų seminarija, bet 1919 m. ji lenkų prievarta buvo uždaryta, o klierikai ir profesorai ištremti į Lietuvą. Iš pradžių ištremtoji seminarija įsikūrė Zyplių dvare, o vėliau Gižuose. Lenkiškosios vyskupijos dalies centras buvo perkeltas į Lomžą ir ten buvo atidaryta lenkiška seminarija. Tad iš esmės 1826 m. įkurta seminarija Seinuose išbuvo iki 1915 metų. Dėl to ir šiame straipsnyje apie Seinų kunigų seminarijos biblioteką kalbėsime tik iki 1915 metų, t. y. chronologinės ribos apims laikotarpį nuo 1826 iki 1915 metų.

Uždarytų vienuolynų bibliotekos

Iš pat pradžių Seinų kunigų seminarija kaip mokymo institucija, negalėjo apsieiti be savo bibliotekos. Tą problemą suprato ir seminarijos kūrėjai. Dėl to vyskupas Mikalojus Manugevičius nuo pat pirmųjų seminarijos veikimo dienų ėmėsi rūpintis bibliotekos komplektavimu. Jis pats asmeniškai atsiuntė knygų, bet svarbiausias jo nuopelnas tas, kad jis susirūpino uždarytų vienuolynų bibliotekų perdavimu seminarijos bibliotekai.

Lietuvoje XIX a. buvo vienuolynų naikinimo amžius. Dauguma vienuolynų buvo sukauptę bibliotekas, kadangi, anot Seinų dominikonų vienuolyno istorijos tyrinėtojo Vladislavo Klapkovskio vaizdingų žodžių, „vienuolynas be bibliotekos, tai tvirtovė be amunicijos“⁹. Tad po vienuolynų uždarymo nežinota, kur dėti likusias knygas. Besikurianti Seinų kunigų seminarijos biblioteka buvo gera išeitis šiai problemai spręsti.

Užnemunės vienuolynų naikinimas prasidėjo dar XVIII a. pabaigoje, kai Prūsijos valdžia nusavino dominikonų ordino vienuolynų turtus. Tuometinėje Vygrių vyskupijoje dominikonai buvo įsikūrę Seinuose, Virbalyje ir Liškiavoje. Anot V. Klapkovskio, paskutiniai dominikonai Seinų vienuolyną apleido 1804 m. gruodžio 1 dieną¹⁰. Kituose vienuolynuose dominikonai išbuvo šiek tiek ilgiau, t. y. Liškiavoje paskutinis vienuolis mirė 1814 m.¹¹, o Virbalyje 1811 m. gyveno vienas vienuolis¹². Būtent šių vienuolynų bibliotekos pirmiausia ir papuolė į Seinų kunigų seminariją.

Iš pradžių buvo susirūpinta Liškiavos ir Seinų vienuolynų bibliotekų perdavimu. Apie Liškiavos bibliotekos likimą pavyko surasti pakankamai duomenų, o apie Seinų vienuolyno biblioteką beveik nieko. Tad pradėsime nuo Liškiavos.

Dar prieš oficialų Seinų kunigų seminarijos atidarymą Liškiavos klebonas Juozapas Zienkovičius, atvykęs į Varšuvą, informavo vyskupą M. Manugevičių,

---

⁹ Klapkowski W. Konwent dominikanów w Sejnach. Odbitka z „Ateneum Wileńskiego” Rocznik XIII, 1938 R. Zeszyt 2. Wilno, 1939. – S. 65.

¹⁰ Ten pat. – P. 89.

¹¹ Totoralis J. Min. veik. – P. 377.

¹² Ten pat. – P. 606.

kad Liškiavoje guli nenaudojamos buvusio dominikonų vienuolyno bibliotekos knygos¹³. Vyskupas M. Manugevičius, apsvarstęs šį klausimą, pripažino, kad geriausia išeitis buvusio vienuolyno knygas pervežti į Seinus. Tik pridūrė: “Gal būt, kad tie veikalai pradadantiesiems mūsų seminaristams nebus tinkami, bet gal būt bus naudingi profesoriams”¹⁴. Bet, praėjus porai savaitių, t. y. spalio 30 d., jis jau kreipėsi į generalinį konsistorių, kad nelaukiant, kol atsiras vietos Seinų seminarijoje perkelti visas knygas, iš Liškiavos bibliotekos į Seinus būtų išsiųsta pora veikalų (vienas iš jų P. Skargos “Šventųjų gyvenimai”)¹⁵. Šios knygos buvo reikalingos klierikams auklėti. Netrukus šis vyskupo pageidavimas buvo įvykdytas¹⁶.

Augustavo (Seinų) vyskupas M. Manugevičius 1827 m. sausio 19 d. rašte generaliniam konsistoriui, nurodo, kad kaip tik tą dieną gautas civilinės valdžios sutikimas perduoti seminarijai Liškiavos ir Seinų dominikonų vienuolynų bibliotekas¹⁷.

Be to, vyskupas pažymėjo, kad kuo greičiau seminarijos patalpose turi būti surasta tinkama vieta bibliotekai įkurti. 1827 m. sausio 29 d. seminarijos rektorius M. Blockis jau pranešė vyskupui, kad Liškiavos klebonas J. Zienkovičius atsiuntė uždaryto dominikonų vienuolyno bibliotekos knygas į Seinus. Tačiau sutikrinus knygas paaiškėjo, kad jų nemažai trūksta, palyginus su pridėtu 1825 m. sąrašu ir su vyskupo 1827 m. sausio 19 d. atsiųstu raštu. Toliau rektorius informavo, kad Liškiavos ir buvusio Seinų vienuolyno knygos sukrautos kambaryje, kuriame prieš tai buvo privatus malkų sandėlis. Šį kambarį, pasak rektoriaus, galima pritaikyti ir bibliotekai¹⁸. Vis dėlto reikia pažymėti, kad tinkamos patalpos bibliotekai atsirado tik po kelerių metų.

Paaikšėjus, kad trūksta knygų, vyskupas įsakė dviem egzemplioriais sudaryti atgabentį Liškiavos vienuolyno bibliotekos knygų sąrašą¹⁹. Šis vyskupo paliepimas nedelsiant, t. y. jau kovo 20 d., buvo įvykdytas. Lomžos vyskupijos archyve pavyko rasti abu šio sąrašo egzempliorius²⁰. Knygų sąrašo pabaigoje yra pakvitavimai, kad

---

¹³ Vyskupo M. Manugevičiaus raštas generaliniam konsistoriui. 1826 10 14 // ADL. Sign. I 241 A. Lapai nenumeruoti.

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ Vyskupo M. Manugevičiaus raštas generaliniam konsistoriui. 1826 10 30 // Ten pat. Sign. II 119. Lapai nenumeruoti.

¹⁶ Generalinio konsistoriaus raštas vyskupui M. Manugevičiui. 1826 11 07 // Ten pat. Lapai nenumeruoti.

¹⁷ Vyskupo M. Manugevičiaus raštas generaliniam konsistoriui. 1827 01 19 // Ten pat. Lapai nenumeruoti.

¹⁸ Seinų kunigų seminarijos rektoriaus M. Blockio pranešimas vyskupui M. Manugevičiui 1827 01 29 // Ten pat. Sign. II 95. L. 32.

¹⁹ Vyskupo M. Manugevičiaus raštas generaliniam konsistoriui. 1827 02 06 ir 02 20 // Ten pat. Sign. II 119. L. 16, 21.

²⁰ Abiejų sąrašo egzempliorių pilnas pavadinimas: “Stosownie do polecenia Przeswieczonego Konsystorza Jeneralnego opartego na Reskrypcie Jasnie Wielmoznego Pasterza Dyecezyi datty 20 Lutego r. b. No 133 został spisany Regestr Ksiąg z Biblioteki Xieży Dominikanow suprymowanego Klasztoru Liszkowskiego do Biblioteki Seminarii Seyneńskiego nadesłanych i aktualnie znajdujących się”. 1827 03 20 // Ten pat. Sign. II 95. L. 49–52. (Šis egzempliorius buvo pasiųstas vyskupui). Seminarijoje likusio egzemplioriaus signatūra. II 119. L. 27–30.

Augustavo (Seinų) vyskupijos katedros kanaaninkas J. Zybanovičius pagal sudarytą sąrašą perdavė knygas seminarijos rektoriui M. Blockiui, ir pastarojo patvirtinimas, kad knygas priėmė²¹. Iš sąrašo matyti, kad į Seinų kunigų seminarijos biblioteką buvo perduotos 162 knygos (192 egzemplioriai) iš Liškiavos vienuolyno bibliotekos. Tarp jų buvo ir knygų lietuvių kalba.

Po Liškiavos vienuolyno uždarymo, biblioteka iki to laiko, kol pateko į Seinų kunigų seminariją, gerokai sumažėjo. Aišku, dingdavo vertingiausios knygos.

1810 m. sudarytame Liškiavos vienuolyno viso turto tikrinimo inventoriuje yra įrašytas 1795 m. bibliotekos knygų katalogas. Šiame kataloge išvardytos 322 knygos²². Tad nuo 1795 m. iki 1827 m. pradžios dingo beveik pusė knygų, buvusių vienuolyno bibliotekoje. Knygos, matyt, pradėjo dingti nuo pat vienuolyno uždarymo, nes jau 1810 m., sutikrinus knygas, buvo padaryta pastaba, kad trūksta kelių knygų, pažymėtų 1795 m. kataloge.

Lomžos vyskupijos archyve saugomi ir vėlesnių metų Liškiavos bažnyčios inventoriai bei vizitacijų aktai, kuriuose surašytos ir buvusio vienuolyno knygos²³. Pagal šiuos sąrašus galima nustatyti, kada ir kokios knygos pradingo. Čia ši problema plačiau nenagrinėjama, bet kaip pavyzdys pateikiami 1821 m. ir 1823 m. duomenys²⁴. 1821 m. Liškiavos vienuolyno bibliotekos knygų sąrašė užregistruota 210 knygų. 1823 m. po kunigo Maciulevičiaus mirties šis sąrašas buvo perrašytas pažymint trūkstamas knygas. Pasirodė, kad per dvejus metus iš bibliotekos dingo 21 knyga. Tiesa, 1823 m. įrašyta 18 knygų, kurios 1821 m. arba nebuvo įtrauktos į sąrašą arba vėliau buvo iš naujo pridėtos, slepiant išgrobstytas knygas. Tad 1823 m. biblioteka dar turėjo apie 207 knygas²⁵.

Per likusius ketverius metus Liškiavos dominikonų biblioteka dar nyko ir į Seinų kunigų seminariją pateko tik pusė knygų. Vyskupas M. Manugevičius buvo pasiryžęs netgi išsiaiškinti kaltuosius, bet po kelių dienų atlyžo, kad, reikalui iškilus į viešumą, neįsikištų valdžia. Tad visiškai suprantami kupini susirūpinimo vyskupo M. Manugevičiaus žodžiai: "neįvertinama skriauda prarastų veikalų, kuriuos dabar sunku gauti ir nepaprastai reikalingų seminarijai"²⁶.

Apie Seinų dominikonų vienuolyno biblioteką labai mažai ką žinome, nors, reikia manyti, ji turėjo būti ne menkesnė kaip Liškiavos vienuolyno biblioteka. Mažai žinių apie šią biblioteką surinko specialiai Seinų dominikonų vienuolyno

²¹ Ten pat.

²² Pavadinimas: "Katalog Książek w Bibliotece klasztoru Liskowskiego XX Dominikanow znaydujących się spisany pod liczbą 1795 Roku" // Ten pat. Sign. III 13. Lapai nenumeruoti.

²³ Išlikę 1816, 1817, 1819, 1821, 1823, 1825 metų Liškiavos dominikonų vienuolyno bibliotekos katalogai. Žr. ADL. Sign. I 241A.

²⁴ Pavadinimas: "Regestr Książ Biblioteki Liskowskiej po Dominikanskiej w Roku 1821Czerwca 18 sporządzoney; a w Roku 1823 po smierci JX Maciulewicza, na nowo spisany z dodaniem adnotacyi Książek ubytych lub zamienionych" // ADL. Sign. II 119. L. 2-4.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Vyskupo M. Manugevičiaus raštas generaliniam konsistoriumi. 1827 02 20 //ADL. Sign. II 119. L. 21.

istoriją tyrinėjęs kun. dr. V. Klapkovskis²⁷. Nežinome, kiek Seinų vienuolyno bibliotekos knygų buvo perkelta į seminarijos biblioteką. Tačiau pats faktas, kad buvusio Seinų vienuolyno knygos pateko į seminarijos biblioteką (nepaisant kai kurių autorių tvirtinimo, neva Seinų dominikonų vienuolyno biblioteka sudegė²⁸) nekelia abejonių. Tai rodo jau minėti autentiški dokumentai²⁹ ir tai patvirtina ilgamečio Seinų kunigų seminarijos profesoriaus ir bibliotekos prižiūrėtojo Prano Augustaičio tyrinėjimai³⁰.

Nekyla abejonių dėl to, kad Virbalio dominikonų vienuolyno biblioteka buvo pervežta į Seinus. 1827 m. kovo 3 d. vyskupas M. Manugevičius paliepė generaliniam konsistoriumi išsiaiškinti uždaryto Virbalio vienuolyno bibliotekos knygų skaičių ir jų vertę³¹. Atsakydamas į šį vyskupo raštą, 1827 m. gegužės 29 d. generalinis konsistorius vyskupas sufraganas M. P. Marciejewskis informuoja, kad sudarytas Virbalio bažnyčios daiktų ir buvusios bibliotekos knygų sąrašas. Toliau priduria: "Tos bibliotekos knygos, matyt, guli likimo valiai kaip ir kituose po uždarymo vienuolynuose, kad išsikraustant vienuoliams su pretekstu neva jų nuosavybė didžia dalimi kas geresnio buvo išgrobstyta, vienok iš 338 veikalų galima ką išrinkti naudingo besimokančiam seminarijos jaunimui"³². Atrodo, kad kaltinimas dėl Virbalio dominikonų bibliotekos knygų grobstymo, nepagrįstas. Antai 1811 m. sudarytame Virbalio dominikonų bibliotekos kataloge taip pat įrašytos 338 knygos³³. Tad nenukentėjusi buvusio Virbalio dominikonų vienuolyno biblioteka pateko į Seinų kunigų seminarijos biblioteką³⁴.

Pr. Augustaitis, konstatavęs faktą, kad į Seinų kunigų seminarijos biblioteką pateko Liškiaivos, Seinų ir Virbalio vienuolynų knygos, dar pridėjo žodžius: "iš nežinomų kličtorių, panaikintų 1819 metais"³⁵. Suprantama, dabar sunku nustatyti, iš kokių dar vienuolynų buvo suvežtos knygos. Gal šiek tiek šią problemą paaiškins kad ir tokie faktai.

Lomžos vyskupijos archyve yra išlikęs 1828 m. rugsėjo 22 d. sudarytas knygų sąrašas, kuriame išvardyta 561 knyga. Jas Seinų kunigų seminarijai perdavė

---

²⁷ Klapkowski W. Min. veik. P. 65. Pagal jį, 1610 m. Liškiaivos vienuolyno bibliotekoje buvo 54 veikalai. Šiuos duomenis autorius paėmė iš tų metų Liškiaivos bibliotekos katalogo, saugomo Krokuvos dominikonų provincijos archyve. Vėlesnių metų knygų katalogų nepavyko rasti ir vienuolynų bibliotekų istorijos žinovui A. Pacevičiui.

²⁸ Dapkevičiūtė J. Min. veik. P. 18.

²⁹ Žr. 17 ir 18 išnašas.

³⁰ Augustaitis Pr. Min. veik. P. 284.

³¹ Vyskupo Manugevičiaus raštas generaliniam konsistoriumi. 1827 03 03 // ADE. Sign. II 119. L. 25.

³² Generalinio konsistoriaus P. A. Marciejewskio raštas vyskupui M. Manugevičiui. 1827 05 29 // ADE. Sign. II 95. L. 56.

³³ Pavadinimas: "Inwentarz Biblioteki Klasztoru XX Dominikanow Wierzbołowskich". 1811. // Ten pat. Sign. I 579. L. 8–9.

³⁴ Vyskupo M. Manugevičiaus raštas generaliniam konsistoriumi (juodraštis). 1827 06 06 // Ten pat. Sign. II 95. L. 56. Plg. Augustaitis Pr. Min. veik. P. 284; Jemielity W. Min. veik. P. 104.

³⁵ Augustaitis Pr. Min. veik. P. 284.

Varšuvos vyriausioji seminarija³⁶. Šios knygos, atrodo, buvo paimtos iš uždarytų vienuolynų. Paramos sulaukta ir iš valstybinių institucijų. 1828 m. spalio 23 d. Varšuvoje vyskupas M. Manugevičius sudarė sutartį su vežiku – Vilkaviškio žydu Dovydu Mendalovičiumi, kad šis iš Varšuvos į Seinus parvežtų 9 paketus knygų, skirtų seminarijai³⁷. Šias knygas Seinų kunigų seminarijos bibliotekai padovanojo Varšuvos valdinė tikybų komisija. Už šį darbą vyskupas pažadėjo vežikui sumokėti 32 sidabro rublius ir du zlotus. Šie pinigai, pristacius knygas į Seinus, buvo sumokėti³⁸. Gaila, kad iš minėtos sutarties sužinome tik apie pačią knygų pristatymo faktą, bet nieko negalime pasakyti, kokios tai buvo knygos ir kiek jų atvežta.

Anot prof. Vitoldo Jemielity, 1839 m. vyskupas Povilas Strašinskis kreipėsi į valdžios įstaigas, kad Seinų kunigų seminarijai būtų perduotos buvusios Ščiucino pijorų kolegijos knygos, kurios tuo laiku buvo sukrautos Suvalkų apygardinėje mokykloje ir jai buvo nereikalingos³⁹. Ar minėtos knygos pateko į Seinus, profesorius nieko neužsimena. Greičiausiai, kad ne. Šį teiginį patvirtina toks faktas. 1909 m. Marijampolės gimnazijos tikybos mokytojas M. Gustaitis savo pranešime Seinų vyskupijos vadovybei rašo: "Marijampolės vyrų gimnazijoje pamatiniame knygynce yra labai daug knygų po lenkmečio užgrobtų iš Ščiucino Tėvų Pijorų vienuolijos. Tos knygos yra sukrautos greta rusiškųjų knygų kasmet priperkamųjų ir išskirstytos įvairiomis rūšimis: Teologija, Pamokslija, Asketika, Pedagogija, Filosofija, Teisės, Visuotina ir klasiškoji literatūra, Istorija visuotina ir bažnytinė, Gramatikos ir žodynai. Kai kurios pijorinės knygos yra labai senoviškos ir didelės vertės, pavyzdžiui, Biblia cum concordantiis veteris et novi testamenti. Lugduni, 1521. Kai kurie veikalai šv. Tėvų Augustino, Atanazo, Hieronimo ir kt. Daugelis tų knygų yra lotinų, grekų, francūzų, vokiečių, kai kurios čekų kalboje, bet daugių daugiausiai yra lenkiškųjų knygų. Rusiškoji teologinės rūšies dalis neskaitlinga ir maža ką bendro turi su katalikyste"⁴⁰. Žinoma, tai įdomi informacija, bet reikalingi nuodugnesni tyrimai.

Po 1863 metų sukilimo buvo uždaryti beveik visi Seinų vyskupijos vienuolynai. Vėl iškilo problema, kur dėti uždarytų vienuolynų bibliotekas.

Suvalkų gubernatorius 1866 m. rugsėjo 14/26 d. rašte informavo Seinų vyskupą, kad kai kuriuose Suvalkų gubernijos teritorijoje uždarytuose vienuolynuose, o būtent: Vonsošo, Staviškių, Miroslovo ir Tikocino, liko be priežiūros knygu. Gubernatorius pasiūlė šias knygas pargabenti į Seinų kunigų seminarijos biblioteką⁴¹. Seinų vyskupas K. I. Lubienskis pritarė tokiai minčiai, bet paprašė lėšų, reikalingų

³⁶ ADL. Sign. II 95. L. 222–232. Gaila, kad straipsnio autorius, dirbdamas Lomžos vyskupijos archyve, nepasidarė platesnių išrašų ar kopijos.

³⁷ Vyskupo M. Manugevičiaus sutartis su D. Mendalovičiumi. 1828 10 23 // Ten pat. Sign. II 95. L. 272.

³⁸ Ten pat.

³⁹ Jemielity W. Min. veik. P. 104.

⁴⁰ Marijampolės gimnazijos kapeliono M. Gustaičio raštas Seinų vyskupijos administratoriui. 1909 // MAB. F. 12–1604. L. 43. – Plg. Gustaitis M. Marijampolės vyrų gimnazija. Draugija. 1909. Nr. 33. P. 47–48.

⁴¹ Augustavo civilinio gubernatoriaus raštas Seinų vyskupui. 1866 09 14/26 // ADL. Sign. II 105. L. 235.

knygoms transportuoti⁴². Atsirašinėdamas gubernatorius pareiškė, kad jis savo dispozicijoje neturi tam pinigų⁴³. Nesutarus dėl lėšų, tą kartą minėtų vienuolynų knygos nepateko į Seinų kunigų seminarijos biblioteką. Vis dėlto vėliau dalis minėtų vienuolynų knygų atsidūrė Seinuose.

Vonsošo karmelitų vienuolyno biblioteka 1871 m. buvo pervežta į Seinus. Ta proga buvo sudarytas šios bibliotekos (1871 07 04) knygų sąrašas⁴⁴. Iš knygų sąrašo matyti, kad Seinų kunigų seminarijos biblioteka iš viso pasipildė 460 knygų, arba 535 tomiais⁴⁵. Anot Pr. Augustaičio, Tikocino misionierių vienuolyno biblioteką priglaudė Seinų kunigų seminarijos biblioteka,⁴⁶ bet neaišku, kada ir kiek knygų. 1866 m. Tikocine buvo 743 knygos⁴⁷. Duomenų apie Mirosława marijonų vienuolyno biblioteką nepavyko rasti, nors šioje bibliotekoje 1866 m. buvo 503 knygos⁴⁸. Nežinomas ir Staviškių vienuolyno knygų likimas. Gal seminarijos biblioteką papildė ir kitų vienuolynų knygos? Bet apie tai kol kas nieko nežinome. Pateikti duomenys akivaizdžiai liudija, kad per 45 metus nuo Seinų kunigų seminarijos įkūrimo svarbiausiu seminarijos bibliotekos komplektavimo šaltiniu tapo uždarytų vienuolynų bibliotekos. Jų knygos sudarė gerą pagrindą seminarijos bibliotekai. Ypač tai išryškėjo po paskutinės vienuolynų uždarymų bangos. Antai, pagal rektoriaus pranešimą, 1850/51 mokslo metais seminarijos bibliotekoje buvo tik apie 200 tomų⁴⁹. Tuo tarpu 1873 m. seminarijos vizitacijos akte pažymėta, kad biblioteką sudaro 1587 knygos⁵⁰.

Dovanotos ir testamentais užrašytos knygos

Kitas svarbus Seinų kunigų seminarijos bibliotekos komplektavimo šaltinis – tai kunigų dovanotos ir pagal testamentus paliktos knygos. Bibliotekos fondų pradžią sudarė mirusio Pilipavo klebono Motiejaus Javdinskio testamentu paliktos knygos. 1826 m. lapkričio 6 d. M. Javdinskio palikimas buvo perduotas seminarijos rektoriui M. Blockiui. Iš sudaryto sąrašo matyti, kad M. Javdinskis bibliotekai paliko 34 pavadinimų knygas (iš viso 50 vienetų)⁵¹.

Pradedant vyskupu M. Manugevičiumi, per visą aptariamąjį laikotarpį bibliotekos fondų papildinimu rūpinosi ir kiti vyskupai. Iš Lomžos vyskupijos archyve

⁴² Vyskupo K. I. Lubienskiego raštas gubernatoriui (juodraštis). 1866 10 09 // Ten pat. L. 236.

⁴³ Augustavo civilinio gubernatoriaus raštas Seinų vyskupui. 1866 11 15/27 // Ten pat. L. 243.

⁴⁴ Pavadinimas: "Spis dzieł dawniej należących do konwentu XX karmelitów w M. Wąsoszcu – a teraz przyłączonych do ogólnej Biblioteki Seminarjum Sejneńskiego 4go Lipca 1871 roku" // Ten pat. Sign. II 119. Lapai nenumeruoti.

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Augustaitis Pr. Min. veik. P. 284.

⁴⁷ Žr. 41 išnašą.

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Seminarijos rektoriaus pranešimas už 1850/51 mokslo metus // ADL. Sign. II 104.

⁵⁰ Vyskupo P. Vieżbowski Seinų seminarijos vizitacijos aktas. 1873 06 03 // ADL. Sign. II 107. L. 41.

⁵¹ Kunigo Motiejaus Javdinskio paliktų knygų sąrašas. 1826 11 05 // Ten pat. Sign. II 119. L. 7. Čia yra ir seminarijos rektoriaus M. Blockio 1826 11 06 d. pakvitavimas apie knygų priėmimą į seminarijos biblioteką.

saugomų Seinų vyskupijos dokumentų galima padaryti neginčijamą išvadą, kad kiekvienas Seinų vyskupas ne tik tėviškai globodavo seminarijos auklėtinius, bet ir asmeniškai dovanodavo seminarijos bibliotekai reikalingų teologinio turinio knygų. Suprantama, daugiausia būdavo dovanojama po vieną kitą knygą, bet pasitaikė ir po kelias dešimtis.

1864/65 mokslo metais Seinų kunigų seminarijos biblioteka papildė 34 pavadinimų veikalais (67 egzemplioriais)⁵². Vyskupas K. I. Lubienskis tais metais padovanojo 27 pavadinimų knygas (58 egzempliorius)⁵³. Tad vyskupo K. I. Lubienskio dovana gerokai padidino negausią seminarijos biblioteką.

Kelis žodžius reikėtų pasakyti apie vyskupo A. Baranausko biblioteką, kuri po jo mirties atiteko seminarijai. Gaila, kad nepavyko rasti A. Baranausko knygų sąrašo ar platesnio aprašymo. Apie šios kolekcijos dydį ir sudėtį turime tik apytikrių duomenų. Anot V. Strimaičio, vyskupo A. Baranausko knygos į seminariją pateko netgi su spintomis,⁵⁴ tik jų skaičiaus nenurodė. Apie tai, kokios ten buvo knygos, V. Strimaitis sako: "Čia pasirodė bėsama labai gerų knygų. Visi Šv. Rašto spausdinti vertimai lietuvių kalba (katalikiški ir protestantiški), visi senųjų rašytojų spausdinti raštai: Poškos, Daukanto, Stanevičiaus, Rezos, Kuršaičio ir kitų, Vnučkienės ir Daukšos Postilės, Daukanto istorijos rankraštis ir prie jo dokumentų nuorašai, Humberlauerio ir kitų komentarai į Šv. Raštą"⁵⁵. Apie mūsų istoriko S. Daukanto rankraščių (tarp jų "Istorijos Žemaitiškos") ir knygų buvimą vyskupo A. Baranausko bibliotekoje užsimena ir Jonas Reitelaitis savo laiške Juozui Tumui-Vaižgantui⁵⁶. Jis, be kita ko, rašo: "Kol buvo knygininku kan. Prof. Augustaitis ir iš klierikų dabartinis Šakių gimnazijos direktorius kun. Starkus Jonas, tai knygyne buvo ne tiktai tas rankraštis [Istorija Žemaitiška. – A. K.], bet dar ir keli sąsiuviniai Daukanto padarytų įvairių svarbesnių dokumentų nuorašų. Tuos rakraščius iš knygyno pasiėmę klierikai kuriam reikėjo ir kuriam nereikėjo skaitydavo. Pamenu dabartinis kun. Butkus Zenonas nuorašuose atsidėjęs ieškodavo savo "bajoriškos kilmės" įrodymų. Ir žinau girdavosi radęs"⁵⁷. J. Reitelaičiui tapus bibliotekininku jau tų S. Daukanto dokumentų nuorašų Seinų seminarijos bibliotekoje nebuvo. Įdomu, kokie tai rankraščiai? Manytina, kad tarp jų buvo ir S. Daukanto padarytų Lietuvos Metrikos išrašų. Laiško pabaigoje J. Reitelaitis apgailestavo: "prie vokiečių aš dvejetą kartų buvau knygyne, bet Daukanto rankraščio [Istorijos žemaitiškos – A. K.] jau neradau"⁵⁸. Tas Seinų kunigų seminarijos bibliotekoje buvęs S. Daukanto rankraštis, tiksliau pasakius "Istorijos Žemaitiškos" nuorašas, nepražuvo, bet išliko iki šių dienų. Pirmojo pasaulinio karo metu jis buvo pervežtas

⁵² Pranešimas apie seminarijos padėtį už 1864/65 mokslo metus // Ten pat. Sign. II 105. L. 105–106.

⁵³ Ten pat.

⁵⁴ Strimaitis V. Seminarijos knygynas //Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštynas (toliau – VUBRS). F. 102–224. L. 221.

⁵⁵ Ten pat.

⁵⁶ J. Reitelaičio laiškas Juozui Tumui-Vaižgantui. 1925 05 17 // Ten pat. F. 1–E 41. L. 6.

⁵⁷ Ten pat.

⁵⁸ Ten pat.

į Peterburgo dvasinę akademiją ir vėliau su kitais šios akademijos dokumentais laikomas Leningrado mokslų akademijos bibliotekoje. Apie painų "Istorijos Žemaitiškos" likimą išsamų straipsnį parašė L. Žilėnas⁵⁹. Pagaliau šis rankraštis 1983 m. sugrįžo atgal į Lietuvą ir dabar laikomas Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje⁶⁰. Jau vien pateikti faktai įtikina, kad vyskupo A. Baranausko biblioteka buvo ypač vertinga kolekcija.

Seminarijos bibliotekos fondus pildė ne tik aukštieji hierarchai – knygų seminarijai palikdavo ir žemesnio rango vyskupijos kunigija. Žinoma, surinkti duomenis apie visus, kurie papildė seminarijos biblioteką, tiesiog neįmanoma. Bet keletas pavardžių iliustruos kunigų dosnumą.

Pranciškus Augustaitis savo monografijoje įvardijo žymesnius aukotojus – tai prelatai P. Andriūškevičius, P. Krajevskis, A. Dorobis, A. Marma, kanauninkas L. Romatovskis, profesorius A. Lešnevskis, Didvydžių klebonas D. Jasinskis, Pilipavo klebonas Pr. Brazevičius, Panemunės klebonas J. Staugaitis, Rumbonių klebonas J. Karužas⁶¹. Visi jie buvo Seinų vyskupijos kunigai. Anot Pr. Augustaičio visas savo knygas seminarijos bibliotekai paliko kun. Bagdonavičius iš Vilniaus vyskupijos ir apie 153 knygas padovanojo Seinų konsistorijos sekretorius Elvyras Dmochovskis – bendrapavardžio Mogiliovo arkivyskupo brolvaiškis⁶². Be to, į Seinus perkeltas iš Kalvarijos dekanato kunigų surinktas knygynas⁶³.

Kaip matyti, Pr. Augustaitis nurodė tik vieno kunigo padovanotų knygų skaičių ir dėl to apie kitų kunigų dovanotų knygų skaičių nieko nežinoma. Archyvuiniuose dokumentuose pavyko užtikti bent trejetą Pr. Augustaičio nepaminėtų kunigų pavardžių. 1864/65 mokslo metais kunigas Ulaneckis biblioteką praturtino penkiomis knygomis⁶⁴. 1873 m. vizitacijos akt užfiksotas dviejų kunigų paliktų knygų skaičius. Svarią dovaną – 304 knygas bibliotekai įteikė buvęs seminarijos profesorius Maisonneve, o po Liachovo klebono Kalinovskio mirties seminarijai atiteko 123 knygos⁶⁵. Dar galima paminėti, kad po žinomo kunigo aušrininko Simono Norkaus (Narkevičiaus) mirties nemažai jo knygų pateko į Seinų seminarijos biblioteką.

Pasitaikydavo geradarių ir iš pasauliečių tarpo. Pavyzdžiui, 1856 m. savo knygos "Opisanie lasów" po vieną egzempliorių Seinų ir Tikocino seminarijų bibliotekoms padovanojo Augustavo gubernijos miškų asesorius A. Polujanskis⁶⁶.

---

⁵⁹ Žilėvičius L. "Istorijos Žemaitiškos" rankraščio keliai // Literatūra ir menas. 1983. Nr. 47. P. 16. Plg. Bončkutė R., Subačius G. Simono Daukanto "Istorijos Žemaitiškos" rankraščio ir publikavimo istorija // Daukantas S. Istorija Žemaitiška. V., 1995. T. 2. P. 452–462.

⁶⁰ MAB. F. 29–1056.

⁶¹ Augustaitis Pr. Min. veik. P. 284.

⁶² Ten pat.

⁶³ Ten pat.

⁶⁴ Pranešimas apie seminarijos padėtį už 1864/65 mokslo metus // ADL. Sign. II 105. L. 106.

⁶⁵ Vyskupo P. Viežbovskio Seinų seminarijos vizitacijos aktas. 1873 06 03 // Ten pat. Sign. II 107. L. 41.

⁶⁶ A. Polujanskio raštas Seinų vyskupijos administratoriui. 1856 11 16/28 // Ten pat. Sign. II 89. L. 514.

Kartais seminarijos bibliotekai skirtos knygos nepasiekdavo adresato. Tai išryškėja iš buvusio Kobilino klebono, vėliau gyvenusio Čenstakavoje, Julijono Zaleckio 1885 m. laiškų Seinų vyskupijos generaliniam konsistoriui ir vyskupui P. Viežbovskiui. Savo laiške generaliniam konsistoriui J. Zaleckis kalba net apie tris spintas su knygomis, kurios turėjo būti perduotos seminarijos bibliotekai⁶⁷. Anot laiško autoriaus, 1860 m., būdamas Kobilino klebonu, jis susirgo ir, baimindamasis mirties, paprašė buvusį savo vikarą Lomžos kapucinų vienuolį A. Paršeliūną, kad dvi spintas su knygomis perkeltų į savo vienuolyną. Šias knygas J. Zaleckis paskyrė Seinų seminarijai kaip savo darbo seminarijoje atminimą. Bet knygos taip ir liko Lomžos kapucinų vienuolyne. Trečią knygų spintą padovanojo savo mokiniui ir nuo 1861 m. bendradarbiui Kobiline Ambraziejui Lukoševičiui su sąlyga, kad po pastarojo mirties tos knygos atiteks Seinų seminarijos bibliotekai. Dėl to J. Zaleckis prašė konsistoriaus, kad šis įsakytų A. Lukoševičiui sudaryti tų knygų sąrašą ir duotų jo dekanui nurodymą mirties atveju knygas persiųsti į Seinus. Laiške minimos ir kitos knygos.

Seinų vyskupijos konsistorijos ir Lomžos vienuolyno gvardijono S. Dereckio pasikeitimas raštais nedavė aiškaus atsakymo apie J. Zaleckio knygų likimą. Atrodo, kad jos ir liko Lomžos vienuolyne, nes, kaip teigė knygas pargabenęs A. Paršeliūnas, nebuvo jokio nurodymo knygas perduoti seminarijai ir jos pateko į vienuolyno biblioteką⁶⁸. Tarp tų knygų, pakliuvusių į Lomžos vienuolyną, buvo ir labai vertingų⁶⁹. J. Zaleckis teigė, kad jo rinkinyje netgi buvo Radvilų Brastos Biblija⁷⁰. Atsakydamas į konsistorijos raštą, A. Lukoševičius, jau Gražiškių klebonas, pasižadėjo sudaryti J. Zaleckio dovanotų knygų sąrašą. Tačiau neišku, ar šios knygos pateko į seminarijos biblioteką.

Straipsnio pradžioje aptarta, kad Seinų seminarijoje dauguma klierikų buvo lietuviai. Dėl to kyla klausimas, ar daug knygų lietuvių kalba buvo seminarijos bibliotekoje. Žinoma, atsakyti į šį klausimą, neturint Seinų kunigų seminarijos bibliotekos katalogo, galima tik apytikriai.

Pirmiausia lietuviškų knygų tikrai buvo Liškiavos ir Virbalio vienuolynų bibliotekose. Jų galėjo būti ir kitų vienuolynų bibliotekose bei tarp kunigų dovanotų knygų. Antras šaltinis – tai vyskupo Antano Baranausko biblioteka, kurioje, kaip anksčiau minėta, buvo gausus lietuviškų spaudinių rinkinys.

Dar vieną neįprastą būdą, kaip buvo papildyta lietuviškomis knygomis Seinų kunigų seminarijos biblioteka, aprašė J. Stakauskas: “1903 m. pavasarį buvo užalarmuota, kad būsianti krata. Tuojau visi klierikai pradėjo Pr. Kuraičiui nešti uždraustas knygas ir laikraščius. Kuraitis su tų knygų glėbiu eina koridoriumi ir

⁶⁷ J. Zaleckio laiškas Seinų vyskupijos generaliniam konsistoriui. 1885 11 06 // Ten pat. Sign II 119. Lapai nenumeruoti.

⁶⁸ Lomžos kapucinų vienuolyno gvardijono S. Dereckio raštas Seinų vyskupijos generaliniam konsistoriui. 1885 12 16 // Ten pat.

⁶⁹ Minimos Kadlubeko, Dluogošo, Kromerio, Strijkovskio ir kitos knygos.

⁷⁰ J. Zaleckio laiškas Seinų vyskupui P. Viežbovskiui. 1885 11 07 // ADE. Sign. II 119. Lapai nenumeruoti.

sutinka regensą kan. J. Giedraitį. Regensas labai rūščiai pažiūrėjo į Kuraitį ir nuėjo pas klierikų dekaną (tada juo buvo klierikas Kulikauskas), kuriam pasakė, kad yra klierikų, kurie nepaisydami jo draudimo, atrodo, laiko uždraustas knygas, kad teksią juos pašalinti iš seminarijos. Kuraitis, sužinojęs apie tokį regenso nusistatymą, tuojau nuėjo pas jį ir paklausė, kas daryti, nes klierikų bibliotekoje yra uždraustų knygų, būtent iš vyskupo Baranausko bibliotekos, kurią pats regensas nupirko. Giedraitis į tai atsakė: "Reikia įtraukti į katalogą ir tiek". Tada į klierikų bibliotekos katalogą buvo įtrauktos visos klierikų turimos uždraustos knygos ir laikraščiai. Tuo būdu turėjo išnykti lietuviškas slaptas knygų sandėlis dar prieš spaudos atgavimą"⁷¹.

Po spaudos draudimo lietuviškų knygų buvo galima įsigyti laisviau. Anot Pr. Augustaičio, klierikai lietuviai sumanė prie seminarijos bibliotekos įkurti lietuviškų knygų skyrių ir šiam reikalui jie sumetė pinigų⁷². Lietuviškoms knygoms pinigų paaukojo kunigai: V. Dvaranauskas, K. Prapuolenis, J. Laukaitis, J. Totoraitis⁷³. Tad kaupėsi ir lietuviškų knygų kolekcija, nors ji ir nebuvo gausi.

Seminarijos lėšos

Seminarijos biudžete nebuvo numatyta specialaus fondo bibliotekai kaupti⁷⁴, bet šį klausimą vis tiek dera aptarti.

Seminarijos rektorius kasmet rašydavo pranešimus vyskupui, kuriuose pateikdavo žinių apie biblioteką. Lomžos vyskupijos archyve pavyko peržiūrėti 60 tokių pranešimų iš laikotarpio nuo 1836 m. iki 1908 m. Netgi trisdešimtyje rektoriaus pranešimų pažymėta, kad per mokslo metus biblioteka nepadidėjo nė viena knyga. Prie kitų metų parašyta, kad biblioteka padidėjo 1–2 arba keliomis knygomis. Pranešimuose dažniausiai pasitaiko frazė, kad biblioteka maža, skurdi ir nepadidėjusi. Be to, pažymima, kad nėra pinigų naujoms knygoms pirkti, o tų naujų knygų ypač reikia klierikų mokymui. Dėl to iš seminarijos lėšų knygų buvo įsigyta labai mažai.

Neįprastą, bet įdomų seminarijos bibliotekos fondų papildymo būdą aprašo A. Milukas⁷⁵. Nuo seno parapijų klebonai, lankydamiesi pas vyskupą Seinuose, užsukdavo ir į seminarijos rūmus pasišmonėti ir ta proga paaukodavo pinigų. Iš tų suaukotų pinigų kartkartėmis būdavo surengiamas pokylis klierikams ir profesoriams. Klierikai Vincas Kudirka ir Justinas Pranaitis paprašė seminarijos valdybos, kad ne visus pinigus sunaudotų vaisėms ir už sutaupytus pinigus nupirktų knygų seminarijos bibliotekai. "Pasekme tokio sumanymo, – rašo A. Milukas, – Seinų seminarijos knygyne buvę visos lenkų kalba knygos, kur kas nors buvo rašoma apie Lietuvą ir lietuvius, neminėjus didžiausių pasaulinių lenkų literatūros veikalų:

⁷¹ Stakauskas J. Lietuviškoji sąmonė Seinų seminarijoje // Tiesos kelias. 1939. Nr. 11. P. 788.

⁷² Augustaitis Pr. Min. veik. P. 284.

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Ten pat.

⁷⁵ Milukas A. Seinų seminarija // Spaudos laisvės ir Amer. Liet. organizuotės sukaktuvės. Antra laida. Pranačių Julės lėšomis. Philadelphia, Pa., 1929. P. 377.

Kraševskio "Litwa", "Witoldowe Boje", Narbuto "Historija Litwy", Niemcevičiaus, Kondratavičiaus, Odync'o ir kitų visi veikalai buvo seiniškiams prieinami"⁷⁶.

Iš pateiktų faktų galima daryti išvadą, kad Seinų kunigų seminarijos bibliotekos pagrindą sudarė uždarytų vienuolynų knygos ir vyskupijos dvasininkų dovanotos arba testamentais paliktos knygos. Lietuviškų knygų skyrius susikaupė seminarijos klierikų ir lietuvių kunigų iniciatyva.

Post scriptum, arba seminarijos bibliotekos likimas

1915 m. Seinų kunigų seminarija buvo perkelta į Mogiliovą, o iš ten į Petrogradą. Į Rusiją iškeliavo ir dalis bibliotekos, bet dauguma knygų liko Seinuose. Sankt Peterburge, matyt, dar galima ir dabar rasti išvežtų Seinų kunigų seminarijos bibliotekos knygų. Seinuose likusius spaudinius 1918 m. perėmė įsikūrusi lietuviška seminarija. Išvijus seminariją iš Seinų, buvo išdraskyta ir biblioteka. Kiek knygų atiteko lietuviškai Seinų (vėliau Vilkaviškio) seminarijai ir kiek knygų pateko į lenkišką seminariją Lomžoje, neaišku. Bet atrodo, kad tiek Vilkaviškyje atsидūrusios, tiek Lomžoje buvusios Seinų seminarijos bibliotekos knygos žuvo Antrojo pasaulinio karo liepsnose. Apskritai Seinų kunigų seminarijos bibliotekos likimą derėtų tirti plačiau.

Įteikta 1996 m. gruodžio mėn.

ALGIMANTAS KATILIUS

BIBLIOTHEK DES PRIESTERSEMINARS SEINAI: KOMPLETTIERUNGSQUELLEN Zusammenfassung

Das Priesterseminar Seinai wurde 1826 gegründet und existierte bis 1915. Seit seiner Gründung sorgte man für die Sammlung der Bibliothek. In die Bibliothek des Priesterseminars Seinai gelangten vor allem die Bibliotheken geschlossener Klöster: der Dominikanerklöster Liškiava, Seinai und Virbalis. Später, d. h. nach dem Aufstand 1863, war auch die Bibliothek des Seminars mit Büchern von geschlossenen Klöstern (Wąsosz, Tikocin) ergänzt. Eine zweite wichtige Quelle der Komplettierung ist die von Geistlichen des Bistums geschenkten oder testamentarisch vermachten Bücher. Die ganze Existenz des Seminars sorgten für Vergrößerung der Bibliothekbestände außer dem Bischof M. Manugevičius auch die Bischöfe. Besonders wertvoll ist die Sammlung der Bücher vom Bischof A. Baranuskas, die nach seinem Tode in die Bibliothek des Seminars überbringt. Der Bibliothek des Seminars haben ihre Bücher nicht nur Hierarchen, sondern auch Priebsertum des Bistums niedrigeres Rangs hinterlassen. Das Seminar hatte keinen Fonds für Kauf der Bücher und deshalb wurde aus Mitteln des Seminars nur geringe Zahl der Bücher erworben.

Die Bibliothek des Priesterseminars Seinai besaß auch einige litauische Bücher. Die ersten litauischen Bücher gelangten durch Bibliotheken der Klöster und eine große Sammlung litauischer Bücher war in der Bibliothek vom Bischof A. Baranuskas. Nach der Gründung einer Geheimorganisation der litauischen Alumnen im Seminar war die Sammlung der Bibliothek von litauischen Büchern eine der wichtigsten Aufgaben dieser Organisation. Später wurde diese Geheimbibliothek der Alumnen in die offiziellen Bestände der Bibliothek eingetragen. Nach der Abschaffung des Verbots litauischer Presse kauften die Alumnen litauische Bücher für Bibliothek des Seminars für ihr eigenes Geld. Für den Kauf von litauischen Büchern opferte das Geld auch die Priester: V. Dvaranuskas, K. Prapuolenis, J. Laukaitis, J. Totoraitis. Auf diese Weise sammelte sich Kollektion von litauischen Büchern, sie war aber nicht reich.

---

⁷⁶ Ten pat.